

Теміров Богдан

ГАСЛА ПРО СТЕПАНА БАНДЕРУ В УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Розвідка присвячена аналізу головних гасел з іменем очільника ОУН(б) Степана Бандери. Проаналізовано їхнє змістовне навантаження, час і простір застосування, міру поширення в регіонах України, політичне спрямування.

Ключові слова: гасло, С.Бандера, політичний дискурс.

Intelligence is devoted to the analysis of the main slogans with the name of the head of OUN (B) Stepan Bandera. their semantic load, time and space of application, extent of distribution in regions of Ukraine, political directions were analyzed.

Keywords: slogan, S. Bandera, political discourse.

Історична пам'ять знаходить своє відображення у громадських практиках. Будь-яка пам'ять, тим більше історична, має властивість «висмикувати» факти з прірви забуття та ілюзій. Але вона не є випадковістю або збігом обставин, а відбиває зацікавленість у її використанні. Автор концепції «місць пам'яті» П. Нора під цією категорією розумів як топографію історичних подій, так і матеріальні чи нематеріальні об'єкти, наділені символічним змістом і покликані актуалізувати образи минулого [7, 26]. Отож, своєрідними «місцями пам'яті» виступають і гасла, в яких позиціонуються визначні особи, у нашому випадку – Степан Бандера.

Враховуючи надзвичайну контроверсійність цієї постаті, не дивно, що навколо неї точиться чимало дискусій. Сучасне сприйняття експровідника ОУН(б) базується навколо двох діаметрально протилежних характеристик: герой або зрадник. За словами А. Портнова, ім'я Бандери вже втратило зв'язок з конкретною особою і стало одним з окреслень української ідентичності. Роль «ворога № 1», відведена лідеру ОУН у радянській пропаганді, прирєкла його на неминучу канонізацію в націоналістичному середовищі [6, 13]. Гасла з іменем С. Бандери використовуються не лише у внутрішніх політичних дискусіях, але й у зовнішньому гібридному протистоянні. Їх можна поділити на протагоністичні та антагоністичні.

До перших можна віднести гасла «Бандера – наш герой, Покрова – наше свято!», «Бандері слава!», «Бандера прийде – порядок наведе!», «Бандеро, вставай!», «Бандера, Шухевич – герої України!» тощо. У свідомості частини українців він постає уособленням незламності українського духу та волі до перемоги. Гасло «Бандера – наш герой, Покрова – наше свято» пов'язане з історією УПА, вірогідною датою створення якої вважається 14 жовтня 1941 року. Тоді з'явилися перші загони УПА на чолі з Т. Бульбою Боровцем. З 2014 року цей день визначений як День захисника України. І цього дня представники

політичних сил правого спрямування влаштовують урочисті акції як у західних, так і у східних регіонах України. Привертає увагу та обставина, що ім'я лідера ОУН(б) звучить у цьому контексті, незважаючи на те, що між С. Бандерою та УПА відсутній прямий зв'язок. Більше того, Т. Бульба-Боровець тривалий час був його політичним конкурентом [2]. Пробандерівськими гаслами супроводжується щорічна смолоскипна хода 1 січня до дня народження лідера ОУН(б). Як показав Я. Грицак, географія цих маршів поступово розширюється, від першої і єдиної ходи у Києві у 2007 р. до 57 акцій у 21 областях у 2018 р. [5]. Гасло «Бандера прийде – порядок наведе!» звучало 31 серпня 2015 року під час протестних акцій активістів ВО «Свобода», які виступали біля Верховної Ради України, не підтримуючи надання ОРДЛО особливого статусу. Тоді під час штовханини вибухнула граната. Причетні до цього були затримані, під час утримання їх у Лук'янівському СІЗО їхні прихильники скандували це гасло [1]. 18 лютого 2019 року в Києві активісти громадських організацій С14, «Правий сектор», ВО «Свобода» та інших влаштували протестну ходу до будівлі МВС під гаслом «Бандеро, вставай!», в рамках якої висунули вимоги главі Міністерства внутрішніх справ [3].

Отже, протагоністичні гасла використовують прізвище лідера ОУН(б), його ім'я не називається, що засвідчує знеособленість діяча. В уяві сучасних прибічників ідеї української незалежності ця постать є втіленням довготривалої активної боротьби за українську національну ідею. Нині С. Бандера не просто лідер українських націоналістів, а пропагандистський символ.

Антагоністичні гасла – «Геть Бандеру!», «Вон из Одессы, бандеровские бесы!», «Из Донбасса вон, бандеровский шпион!», «Вон Бандеру из Донбасса!» тощо – мають винятково негативний зміст. Вони виголошувалися і до 2014 року, але активне їх використання простежується з початком російської агресії на Сході України та в Криму. Ватажки незаконних формувань ДНР і ЛНР ототожнюють українську владу з «бандерівцями», в їхньому розумінні – «нацистами». Цей ідеологічний штамп використовується для мобілізації противників незалежної України та відокремлення частини Донбасу та АРК. «Вон из Одессы, бандеровские бесы», – скандували в невідконтрольному Україні Донецьку 9 травня 2015 року [8]. Гасло впливало з довготривалого непорозуміння щодо статусу вояків УПА та категоричного їх неприйняття з боку ветеранів Червоної армії, що постійно підігривалося проросійськими політиками.

Таким чином, гасла з іменем С.Бандери демонструють ставлення не стільки до нього чи його прибічників, скільки до України як геополітичного явища. Названі гасла використовуються задля формування громадської думки, налаштування громадян України на певні дії, зміцнення позицій певних політичних сил і навіть для розколу українського суспільства. Показово, що пробандерівські гасла формулюються українською мовою, антибандерівські – переважно

російською. Через кілька десятиліть по смерті лідера ОУН(б) його ім'я набуло виразного символізму та використовується у маніпулятивних практиках, проти чого був власне С. Бандера. В. В'ятрович оприлюднив унікальні рядки, написані лідером ОУНівців: «Гнітить мене невимовно те, що з моїм ім'ям зв'язується найбільші цінності нашої боротьби, куплені працею, великими жертвами і кровію Найкращих Друзів. Чуюся негідним служити за символічне зосередження тих вартостей українського визвольного руху. ... Репрезентація – це не моє діло, не маю для цього жодних диспозицій і чуюсь зле в такій ролі» [4]. Громадянський резонанс щодо цієї особи влучно обґрунтував Ю. Шаповал: «Полеміка про Бандеру та його спадщину – це не полеміка про те, чи був він злочинцем і ксенофобом, а про те, чи бути Україні державою» [9].

Список джерел та використаної літератури:

1. Бандера прийде – порядок наведе: митинг «Правого сектора» и «Свободы» в Києве. Фоторепортаж URL: <https://gordonua.com/photo/events/bandera-priyde-poryadok-navede-miting-pravogo-sektora-i-svobody-fotoreportazh-102132.html>
2. «Бандера – наш герой, Покрова – наше свято». Репортаж з Маршу УПА в Києві URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/bandera-nash-heroj-pokrova-nashe-svjato-reportazh-z-marshu-upa-v-kijevi-2500309.html>
3. «Бандеро, вставай!»: активісти влаштували протестну ходу до будівлі МВС (фото, відео). URL: <https://www.unian.ua/society/10450851-bandero-vstavay-aktivisti-vlashtuvali-protestnu-hodu-do-budivli-mvs-foto-video.html>
4. В'ятрович В. Бандера: старі та нові міфи. URL: <http://www.memory.gov.ua/news/bandera-stari-ta-novi-mifi>
5. Грицак Я. Про «бандеризацію України»: статистика і географія Маршів Бандери Україна модерна. URL: <http://uamoderna.com/blogy/yaroslav-griczak/pro-banderu>
6. Грицик К., Бабюк Л. Проблеми рецепції постаті Степана Бандери в сучасному українському соціокультурному просторі. *Acta studiosa historica*, 2014 Ч. 4 С. 9–18.
7. Нора П. Проблематика мест памяти. Франция-память / П. Нора, М. Озуф, Ж. де Пюимеж, М. Винок. СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1999. С. 17–50.
8. Хунту вон! Вон из Одессы бандеровские бесы, Донбасс мы с тобой! Донецк 09 мая 2015. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bVPeE1OoNfo&t=144s>
9. Шаповал Ю. Про визнання і знання. URL: http://krytyka.com/cms/front_content.php?idart=202